

עובדיה (מ)

א

פרק-א

עובדיה

א חזון עבדיה פה אמר אדני יהוה לאדום שמועה שמענו מאת יהוה וציר בגוים שלח קומו ונקומה עליה למלחמה:

רש"י חזון עובדיה. מאי שנא עובדיה לאדום ולא ניבא נבואה אחרת אמרו חכמי' עובדיה גר אדומי היה אמר הקב"ה מהם ובהם אביא עליהם יבא עובדיה שדר בין שני רשעים אחאז ואיזבל ולא למד ממעשיהם ופרע מעשו הרשע שדר בין שני לדיקים יצחק ורצק' ולא למד ממעשיה': (רש"י)

מצודת דוד חזון עובדיה. זהו מראה הנבואה של עובדיה : לאדום. על אדום : שמועה שמענו. ר"ל אני ושאר נביאים שמענו שמועה מאת ה' כי הרבה נביאים התנבאו על חורבן אדום : וציר. ר"ל כאשר שמענו כן הוא כי כל העכו"ם התעוררו לבוא עליה למלחמה ושלחו שלוחיהם זה לזה לאמר קומו אתם ונקומה גם אנו ללכת עליה למלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וציר. ענין שליח כמו וציר אמונים (משלי יג) : (מצודת ציון)

ב הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אפה מאד:

רש"י הנה קטן נתתיך. כלפי שקראו אביו בנו הגדול ואמו בנה הגדול

אמר הקב"ה לפני קטן הוא רבותינו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון : בזוי. שלא היו מעמידין מלך בן מלך : (כ"ז)

מצודת דוד הנה קטן נתתיך. בתחילת ממשלתך בארץ שעיר הנה אז היית קטן בעכו"ם ומבוזה מאד ביניהם כי היתה ממלכה שפלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בזוי. מבוזה : (מצודת ציון)

ג זדון לבד השיאך שכני בחגוי סלע מרום שבתו אמר בלבבו מי יורדני ארץ :

כ"י שוכני בחגוי סלע. סומך על מסענת אבותיו אברהם ויחזק והם לא יועילו לו, חגוי כמו (ישעיה יט) והיתה אדמת יהודה למארים לחגא צרייטיינ"א זלעז ואל תתמה על וי"ץ של חגוי שהיא כוי"ץ של קזוי (תהלים סה) וכוי"ץ של כמטחוי (בראשית כא) שאין יסוד בתיבה אלא טי"ת וחי"ת : (כ"י)

מצודת דוד זדון לבד השיאך. כאומר הנה עתה שנתגדלת למשול ממשל רב כאשר באת אל הר שעיר וכו' לכן זדון לבד הסית אותך להתגאות יותר מדאי : שוכני. כאלו אתה שוכן בבקעי הסלע עד שלא יוכל מי לקרוב אליך וכאלו היה מקום מושבו במקום מרום ונשא. אומר בלבבו. לכן חושב בלבבו מי הוא אשר יוכל להוריד אותי בשפל הארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון השיאך. ענין הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג) : שוכני. היו"ד יתירה : בחגוי. ענין בקוע וחרץ כמו יונתי בחגוי הסלע (ש"ה ב) : (מצודת ציון)

ד אם תגביה פנשר ואם בין פוכבים שים קנף משם אורידך נאם יהנה :

מצודת דוד אם תגביה כנשר. אפי' אם תגביה לשבת כנשר העושה מדורו במקום גבוה ואם תשים מדורך בין הכוכבים משם אורידך לארץ ותהיה נמסר ביד העכו"ם : (מצודת דוד)

מצודת ציון קנף. מלי קן והוא מדור העופות : (מצודת ציון)

ה אם גנבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמיתה הלוא יגנבו דים אם בצרים באו לך הלוא ישאירו עללות :

רפ"י באו לך. עליך : איך נדמיתה. למה נרדמתה דומם עד שגנבו כל
לכונם : הלא בזכרים ישאירו עוללות. ואלה לא ישאירו לך כלום כי יחפסוך
ויגלו וידרסו מלפוניך : (רפ"י)

מצודת דוד באו לך. באו עליך : שודדי לילה. הם המתפחדים לגזול ביום
וגוזלים בלילה : איך נדמיתה. איך נכרת מכל וכל (אמר בלשון עבר כדרך
הרבה מן הנבואות כי הנביא ראה כאלו כבר נעשתה) : הלא יגנבו דים.
ר"ל הלוא אין דרכם לגנוב אלא די ספוקם ויניחו המותר ומדוע א"כ
נכרת מכל וכל מבלי שארית : אם בוצרים. אם על כרמיך באו בוצרים :
הלא ישאירו עוללות. ומדוע לא השאירו לך מאומה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שודדי. ענין גזל ועושק : נדמיתה. ענין כריתה ואבדון כמו ער
מואב נדמה (ישעיה טו) : דים. די הספוק כמו והמלאכה היתה דים
(שמות לו) : בוצרים. כן יקראו תולשי ענבי כרם כמו כי תבצור כרמך
(דברי' כד) : עוללות. הם הענבים הקטנים הגרועים כמו לא תעולל (, שם)
: (מצודת ציון)

11 איך נחפשו יעשו נבעו מצפניו :

רפ"י נבעו. תרגום יונתן איתגליין ולסון ארמית נבעו נתבקשו וכן אם
תבעיו זעיו (ישעיה כ"א) : (רפ"י)

מצודת דוד איך נחפשו עשו. איך נחפשו בתי עשו לקחת הכל ואיך נתבקשו
ונדרשו מקומות מסתרים שלו לקחת כל הנמצא והוא כפל ענין במ"ש :
(מצודת דוד)

מצודת ציון נחפשו. מלשון חפוש וחקירה כמו משם אחפש (עמוס ט) :
נבעו. ענין דרישה וחפוש ודומה לו אם תבעיון בעיו (ישעיה כא) שהוא ענין
דרישת שאלה וכמו שמלת בקשה הונח לדרישי שאלה ולחפוש כן מלת
בעה הונח לשניהם : מצפוניו. מלי צפון ונסתר : (מצודת ציון)

12 עד הגבול שלחוך כל אנשי בריתך השיאוך יכלו לך אנשי שלמך לחמך
ישימו מזור תחתיך אין תבונה בו :

רפ"י עד הגבול שלחוך. אותם שהבטיחו לך לעזרה באו עמך ולווד עד
גבול ארצך עד הספר שם באו עליך למלחמה ובזאת השיאוך והכליחו :

יכלו לך. לפתותך ללאת ושבו מאחריך : לחמד ישימו מזור תחתיך. אף
מאכלך פס לך אחיך יעקב למזור שנתן לך לחם ונזיד עדשים ועל ידו בזית
הזכורה : מזור. חולי : (כס"י)

מצודת דוד **עד הגבול וגו'.** כשיצא למלחמה מול העכו"ם ליוו אותו כל
אנשי בריתו שהיה לו עמהם כריתת ברית הם ליוו אותו עד קצה גבול
ארצו ומשם חזרו ולא הלכו למלחמה להיות לו לעזרה והטעו אותו כי
הבטיחו ללכת עמו : **השיאוך.** האנשים שהיית עמהם בשלום הם הסיתו
אותך ללכת למלחמה ויכלו לך כי שמעת להם והלכת : **לחמד.** אוכלי
לחמד הלוקחים פרס ממך הם ישימו מכה תחתיך ר"ל במקומך הכינו לך
כליון ואבדון כי ייעצו עליך רעה ואין בו תבונה להרגיש בדבר להיות
נשמר מהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שלחוך.** ענין לוייה כמו ואברה' הולך עמם לשלחם (בראשי יח)
: **השיאך.** ענין הסתה : **יכלו.** מלי יכולת ונצחון : **לחמד.** ר"ל אוכלי לחמד
: **מזור.** ענין מכה ותקרא כן ע"ש שזורים עליה אבק מסממנים המרפאים
וכן ולא יגהה מכם מזור (הושע ה) : **תחתיך.** במקומך : (מצודת ציון)

[ח] הָלוֹא בַיּוֹם הַהוּא נָאֵם יְהוָה וְהֶאֱבַדְתִּי חֲכָמִים מְאֹדִים וְתִבּוֹנָה מִהָרָע
עֲשׂוֹ :

מצודת דוד **ביום ההוא.** ביום בוא הפורעניות : **והאבדתי חכמים.** לא
יתחמו בתחבולות המלחמה להציל נפשם : **ותבונה וגו'.** כפל הדבר
במ"ש : (מצודת דוד)

[ט] וְחַתּוּ גְבוּרֵיךָ תִּימָן לְמַעַן יִפְרֹת אִישׁ מִהָרָע עֲשׂוֹ מִקָּטָל :

כס"י וחתו גבוריך תימן. יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל וי"ת
ויתכרון גברך יתבי ארעא דרומא : **למען יכרת.** כל איש גבור : **מהר עשו**
מקטל. מרוב הרג שיבא עליכם : (כס"י)

מצודת דוד **וחתו גבוריך תימן.** אתה שמקור מחצבתך מאדום היושבת
בדרומה של א"י הנה וישברו במלחמה : **למען יכרת.** באופן שיכרת איש
מאותם שמקום מושבם הוא בהר שעיר ר"ל לא ישאר מהם איש : **מקטל.**
ר"ל הכריתה תהיה מן ההרג שיעשו בהם ולא שימותו על מטתם : (מצודת
דוד)

מצודת ציון **וחתו.** ענין שבירה כמו והחתתי את עילם (ירמיה מט) : **תימן.**

הוא אדום היושב בהר שעיר בדרומה של א"י : **מקטל**. ענין הרג כמו הן יקטלני (איוב יג) : (מצודת ציון)

יז מחמס אחיד יעקב תכסף בושה ונכרת לעולם :

רס"י מחמס אחיד יעקב. כסביל חמס פעשית ליעקב : (רס"י)

מצודת דוד **מחמס אחיד יעקב**. בעבור החמס שעשית לאחיד יעקב תכסה אותך הבושה ותהיה נכרת עד עולם ולא תוסיף לקום : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מחמס**. ענין עושק : (מצודת ציון)

יא ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו ונכרים באו (שערו) שערו ועל ירושלים ידו גורל גם אתה כאחד מהם :

רס"י ביום עמדך מנגד. שלא באת לעזור לו : גם אתה כאחד מהם. אעלה אני עליך כאילו אתה מן הזאים עליהם : (רס"י)

מצודת דוד **ביום עמדך מנגד**. עתה יפרש מהו החמס שעשה ואמר הנה ביום שעמדת מנגד בעת ששבו הזרים העושר של יעקב ועל נ"נ יאמר המחריב הבית הראשון והוא ראה זה ועמד מנגד ולא עזר ליעקב אחיו : **שערו**. של יעקב : **ידו גורל**. השליכו גורל וחלקו ביניהם לחלקים : **גם אתה**. ר"ל הואיל ועמדת מנגד ולא עזרת לישראל מעלה אני עליך כאלו היית גם אתה כאחד מן הנלחמים והשוללים וזהו החמס : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מנגד**. ממרחק : **שבות**. מלי שבי : **זרים**. מלשון זר ונכרי : **חילו**. ענין עושר כמו ועזבו לאחרים חילם (תהלים מט) : **ידו**. ענין השלכה והפלה כמו ידו אליה (ירמיה נ) : (מצודת ציון)

יב ואל תרא ביום אחיד ביום נכרו ואל תשמח לבני יהודה ביום אבדם ואל תגדל פיהם ביום צרה :

רס"י ואל תרא ביום אחיד. לא היה לך (להביט) ולעמוד מנגד : ביום נכרו. ביום הסגירו ביד אויב הוא הצבליים וכן הוא אומר בשאול (שמואל א כג) נכר אותו אלהים בידי הסגיר אותו בידי : (רס"י)

מצודת דוד **ואל תרא.** לא היה ראוי לך לראות ביום צרת אחיך בעת שנתנכר מארצו ונתגרש ממנו וכאומר ואם לא מצאה ידך לעזור לו עכ"פ היה לך לשבת בית ולא להסתכל בבשתו להכלימו : **ואל תשמת.** ר"ל וכ"ש שלא היה לך לשמוח על בני יהודה בעת שנאבדו ונשמדו : **ואל תגדל פיך.** כ"ש שלא היה לך להגדיל פה ולהטיח דברי לעג ביום בוא להם הצרה וכאומר הנה באמת את כל אלה עשית ותחשב א"כ לחמס : (מצודת דוד)

מצודת ציון נכרו. מל' נכר וזר : (מצודת ציון)

[יג] **אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה בְּרַעְתּוּ בְּיוֹם אִידוֹ וְאֵל תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בְּיוֹם אִידוֹ :**

רש"י **ואל תשלחנה בחילו.** אל תשלחנה ידך זנכסיו כן תרגם יונתן ומקרא קצר הוא ולריך להוסיף עליו ידך : (רש"י)

מצודת דוד **אל תבוא.** וכ"ש שלא היה לך לבוא בשער ערי עמי ביום שבא עליהם אידם ר"ל לא היה מהראוי לך שתבוא בשערי הערים לכבוש אותם כאשר עשית בחורבן הבית השני : **אל תרא גם אתה.** זה יאמר על בני עכו"ם היושבים בהר שעיר שכיני ישראל כי ביום שכבש את ירושלים באו גם המה ושלחו ידם לשלול שלל ולבוז בז כמוזכר ביוסיפון ולזה אמר ואל תרא גם אתה וגו' ר"ל כמו שלא היה ראוי לבוא בשערי לכבשם כן גם אתה היושב בשעיר לא היה ראוי לך לראות ברעת ישראל ביום שבא עליו האיד כי אין מהראוי להסתכל בבשתו להכלימו : **ואל תשלחנה.** וכ"ש שלא היה לך לשלוח ידך בעשרו לשלול לעצמך ביום שבא עליו האיד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אידם.** ענין צער ומקרה רע כמו הלא איד לעול (איוב לא) : **בחילו.** בעשרו : (מצודת ציון)

[יד] **ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה :**

רש"י **ואל תעמוד על הפרק.** מקום שהבורחים יולאים דרך שם לימלט ובלשון לע"ז קוראים אותו טרו"ג (אל תעמוד על הפרק, מכאן שאסור להפסיק זק"ש בין פרק לפרק הג"ה דר"ע) : (רש"י)

מצודת דוד **ואל תעמוד על הפרק.** זה יאמר על אנשי טיטוס שגלו את ישראל ואמר עכ"פ לא היה לך לעמוד ולהתחזק על השבר להכרית את

פליטיו ר"ל עכ"פ בהיותו בגולה לא היה לך לאבד ולהכרית את יתר הפליטה כאשר האבדת והכרת בכל דור ודור : **ואל תסגר**. לא היה לך לאסרם במאסר כאשר עשית בכל דור ודור : (מצודת דוד)

מצודת ציון תעמוד. ענינו התחזקות על הדבר וההשתדלות עליו ודומה לו אך יונתן וגוי עמדו על זאת (עזרא י) : **הפרק**. ענין שבירי כמו ופרסיהן יפרק (זכריה יא). פליטיו. ענין שארית כמו פליט ושריד (איכה ב) : **תסגר**. ר"ל מסגר המאסר. **שרידיו**. ענין שארית : (מצודת ציון)

[טו] כִּי קָרוֹב יוֹם יְהוָה עַל כָּל הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לְךָ גְּמֻלָּה יָשׁוּב בְּרֹאשׁוֹ :

מצודת דוד כי קרוב יום ה'. ר"ל היה לך לחשוב אשר יום התשלומין מה' המיועד להביא על כל העכו"ם שהרעו לישראל הוא קרוב ומזומן לפניו להביא וכאשר עשית אתה לישראל כן יעשה לך : **גמולך**. הגמול הראוי לך ישוב בראשך : (מצודת דוד)

מצודת ציון קרוב. ר"ל נכון ומזומן לפניו וכן כי קרוב יום אידם (דברים לב) : (מצודת ציון)

[טז] כִּי כַּאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל הַר קִדְשִׁי וְשָׁתוּ כָּל הַגּוֹיִם תִּמְיֵד וְשָׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ :

רס"י כאשר שתיתם על הר קדשי. כמה דחדיתון על מחת טורח לקודשי : ולעו. כתרגומו ויסתלעמו ל' מהומה ושממון וטירוף דעת איסטורדיקו"ן בלע"ז : (רס"י)

מצודת דוד כי כאשר שתיתם. אל מול יהודה יאמר כמו שאתם שתיתם על הר קדשי מכוס התרעלה כן הבבליים שהרעו לכם ישתו תמיד את כוס התרעלה עד אשר יתמו : **ושתו ולעו**. וכאשר ישתו את הכוס יהיו נשחתים ומבולבלים והוא ענין מליצה ור"ל יהיו מבולבלים מן הפורעניות כאלו שתו כוס משקה המטמטם ומבלבל : **והיו כלוא היו**. ר"ל יהיו כלים כאלו לא היו מעולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולעו. ענין השחתה ובלבול וכן על כן דברי לעו (איוב ו) : (מצודת ציון)

[יז] וּבַחַר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְשׁ וְיִרְשׁוּ בַּיִת יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם :

רס"י את מורשיהם. נכסי עממיא דהוו מחסנין להון : (רס"י)

מצודת דוד ובהר ציון. אבל בהר ציון תהיה פליטה ושארית ר"ל אנשיה ישארו : והיה קדש. כי לא יוסיף לבוא בה ערל וטמא : את מורשיהם. את העכו"ם שירשו אותם מאז : (מצודת דוד)

מצודת ציון מורשיהם. מל' ירושה : (מצודת ציון)

[יח] והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית יעשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית יעשו כי יהנה דבר :

רס"י כי ה' דבר. והיכן דבר (במדבר כד) וירד מיעקב והאביד שריד וגו' : (רס"י)

מצודת דוד אש. ישרפו כמו אש : ובית יוסף להבה. הוא כפל ענין במ"ש : לקש. הכשדים יהיו דומים לקש הנשרף מהר : ודלקו בהם. ישראל ידליקו את בית הכשדים וישרפם ר"ל הם יגמרו בהם הכליון ולא יהיה שארית להם : כי ה' דבר. ובודאי כן יהיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון להבה. שלהבת : לקש. הוא תבן הדק : ודלקו. ענין שרפה והבערה : (מצודת ציון)

[יט] וירשו הנגב את הר יעשו והשפלה את פלשתים וירשו את שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנגמן את הגלעד :

רס"י וירשו הנגב. ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במלך דרום ובני השפלה ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון : ובנימין את הגלעד. ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד שלהם יפשו להם מהלחה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרחה : (רס"י)

מצודת דוד וירשו הנגב. בית יעקב הנזכר במקרא שלפניו הם ירשו את הנגב וחוזר ומפרש את הר עשו שהיא בדרומה של א"י : והשפלה. גם ירשו את השפלה וחוזר ומפרש את פלשתים כי ארץ פלשתים היתה בשפלה : את שדה אפרים. כי בימי יהושע לא ירשו כ"א הר אפרים ולא יכלו להוריש את העמק כי רכב ברזל לו כמ"ש שם ולכן אמר שיירשו גם

שדות העמק : ואת שדה שומרון. במ"א נאמר שעמרי מלך ישראל קנה את ההר שומרון ואמר שלעתיד יירשו הכל ואף השדות : ובנימין את הגלעד. בנימין יירש את ארץ הגלעד (וזהו מלבד חלק רצועה הניתן לו בא"י בעבר הירדן המערבי כמ"ש בסוף יחזקאל בני מנשה יושבי הגלעד יעמדו על נחלתם בעבר הירדן המערבי יהיו היורשים ואמר בני הגולה של החיל הזה של בני ישראל אשר עם כל השבטים כמ"ש שם) : (מצודת דוד)

מצודת ציון והשפלה. העמק : (מצודת ציון)

[כ] וְגַלְתָּ הַחֵל הַזֶּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּנְעֲנִים עַד צָרְפַת וְגַלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד יְרֵשׁוּ אֶת עֲרֵי הַנְּגֹב :

רס"י וגלות החל הזה. תרגם יונתן עמא דדון, החל לשון חיל כמו (ישעיהו לו) ויבא ירושלמה בחיל כבד דרצקה אלא קזה חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה : לבני ישראל אשר כנענים עד כרפת. גלות אשר הוא מצני ישראל שגלו מעשרת השבטים לארץ כנענים עד כרפת : וגלות ירושלים אשר בספרד. שהם מצני יהודה אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שדכרומה של ארץ ישראל ואומרי הפותרים כרפת הוא המלכות שקורין פרנל"א בלע"ז ספרד תרגם יונתן אספמיא : (רס"י)

מצודת דוד וגלות החל הזה וגו'. במקרא שלפניו נאמר שבית יעקב ירשו הנגב וגומר ויפרש עתה מי ומי מהם יהיו היורשים ואמר בני הגולה של החיל הזה של בני ישראל אשר ישבו עם הכנענים שברחו מארצם בימי יהושע אשר מקום מושבם עד צרפת וגם בני הגולה של ירושלים אשר ישבו בספרד הם יירשו את ערי הנגב הוא הר עשו ארץ אדום (אבל ארץ פלשתים ושדות אפרים ושומרון המה בתוך גבולי א"י ויחולק אח"כ כמ"ש בסוף יחזקאל) : (מצודת דוד)

מצודת ציון החל. כמו החיל ונפלה היו"ד : (מצודת ציון)

[כא] וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשִׁפְט אֶת הָר עֲשׂו וְהִיְתָה לִיהוָה הַמְּלוּכָה : **(פפפ)**

רס"י ועלו. שרי ישראל מושיעים בהר ציון : לשפוט את הר עשו. ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפוט יוסטיאיי"ר בלע"ז : הר עשו. י"ת כרכא רבא דעשו : והיתה לה' המלוכה. לימדך שאין מלכותו שלימה עד

סיפרע

מעמלק

:

(כ"ז)

מצודת דוד ועלו מושיעים. ר"ל המושיעים שבהר ציון הם מלך המשיח ושריו כאשר יעלו בהר שעיר לעשות בהם משפט על מה שהרעו לישראל אז תהיה לה' המלוכה ר"ל אז הכל יודו במלכותו ויקבלוהו לאלוה : (מצודת דוד)